

Börja odla ekologisk frukt

Text och foto: Johan Ascard, Jordbruksverket. Reviderad december 2021 av Axel Benediktsson

Det finns efterfrågan på ekologisk frukt. Med rätt odlingsteknik går det att få stabila skördar och god ekonomi.

Stor efterfrågan

Den ekologiska fruktodlingen har ökat de senaste åren och 2020 fanns 283 hektar. Det motsvarar 13 procent av den svenska fruktarealen.

God ekonomi

Med rätt sortval, odlingsteknik och förebyggande växtskydd kan du klara ogräs, skadedjur och sjukdomar i ekologisk odling. Då får du stabila skördar och god ekonomi i odlingen. Det kan vara lika lönsamt med ekologisk fruktodling som med konventionell. Skördarna är lägre i ekologisk odling och kräver mer arbete för ogrärensning. Därför får du ett högre pris. Odlarens skicklighet och gårdens förutsättningar är avgörande för resultatet.

Fruktodling i Sverige

De flesta fruktodlingar finns i Skåne, men det finns även odlingar i andra delar av södra och mellersta Sverige. Äpple är vanligast, men det odlas också päron, plommon och körsbär.

Ekologiska fruktodlingar är ofta mindre och ingår som en del i en annan verksamhet.

Medelarealen är cirka 2 hektar och de största ekologiska fruktodlingarna har cirka 15 hektar.

Rätt förutsättningar

Ta reda på om du har rätt förutsättningar innan du börjar odla frukt. Tänk särskilt på odlingens läge, markförhållanden, klimat och möjlighet till bevattning.

Var noga med var du placerar odlingen. Välj väl-dränerade fält, gärna med en lätt sluttning åt söder. Risken för frost i blomningen är mindre i sluttningar och på fält som ligger högt.

Undvik mycket blåsiga lägen. Lähäcker höjer temperaturen, pollinerande insekter trivs bättre och skörden blir högre.

Vid användning av vissa växtskyddsmedel krävs skyddsavstånd till sjöar, vattendrag och öppna diken, för att inte behöva använda särskild sprututrustning som reducerar vindavdriften. Jorden ska gärna vara en lätt, mullrik jord som

Fjäderfä kan användas i odlingen för att hålla nere skadegörare.

är något lerhaltig. Lätta jordar har många fördelar; träden etablerar sig snabbt, jorden torkar fort efter regn och mekanisk ogräsbekämpning blir enklare. Undvik därför tunga lerjordar och magra sandjordar.

Före plantering kan du odla en djuprotad gröngödslingsgröda med blåusern, rödklöver eller andra djuprotade baljväxter för att förbättra jordens struktur och bördighet. Fältet ska vara fritt från rotagräs innan plantering. Svartträda med upprepad jordbearbetning kan minska ogräsförekomsten.

En ny fruktodling har en livslängd på minst 15 år.

Kontroll och certifiering

Om du följer EU:s regler för ekologisk odling och företaget kontrolleras av ett kontrollorgan får du sälja produkterna som ekologiska. Som ett tillägg kan du välja att certifiera odlingen enligt KRAV:s eller Demeters regler.

Tre års omställningstid

En befintlig fruktodling måste ställas om tre år före den skörd som ska säljas som ekologisk. Det är ofta bättre att plantera nya träd som är anpassade till ekologisk odling.

Det är normalt en omställningstid för marken på två år när du börjar odla ekologiskt. Om marken tidigare har skötts enligt reglerna för ekologisk produktion kan omställningstiden få räknas retroaktivt.

Börja odla frukt

Börja i tillräckligt stor skala, förslagsvis 1–2 hektar i första omgången. Det är viktigt att odlingen är så pass stor att du ägnar den tillräckligt med tid och uppmärksamhet.

Det kan kosta över 400 000 kronor per hektar att anlägga en modern äppleodling med tätt planterade svagväxande träd. Det krävs en hög skörd för att investeringen ska betala sig. Det är viktigt att fördela investeringarna på en tillräckligt stor produktion. Räkna med att en ny fruktodling har en livslängd på minst 15 år.

I en fruktodling måste du utföra odlingsåtgärderna på rätt sätt och i rätt tid. Du måste till exempel beskära träden rätt för att få bra skörd. Räkna med att en modern fruktodling kräver över 400 arbetstimmar per hektar och år, varav drygt hälften går åt för skörden. Det innebär att du behöver extra personal till skörden och ofta även till beskärning, kartgallring och ogräshackning.

Specialmaskiner

Du behöver ha tillgång till specialmaskiner, som exempelvis ogräsfräs, gräsklippare, fläktspruta, grenkross, beskärningsredskap och droppbevattning. Du behöver också en smalspårig traktor om du inte planterar träden på stora radavstånd. Det är ungefär samma maskinpark upp till 10 hektar.

Varierande skördar

En modern ekologisk fruktodling kan ha 3,25–5,0 meter mellan raderna och cirka 1 meter mellan träden i raderna. Det blir cirka 1 700–2 600 träd per hektar. En välkött odling i södra Sverige kan avkasta upp till 40 ton äpplen per hektar och i Mellansverige så är det något lägre på 30 ton äpplen per hektar. Skördarna kan variera mycket beroende på hur man hanterar skadegörare, ogräs och växtnäring.

Många vill ha en mer extensiv fruktodling med färre och större träd. Träd med starka grundstammar har bättre motståndskraft mot sjukdomar, är mindre känsliga mot frostsador och kräver mindre skötsel. Däremot ger odlingen mindre skörd, mer varierande kvalitet med

Några odlare är med i en producentförening som tillhandahåller storlådor och tar hand om lagring, packning och försäljning.

större andel industrifrukt. Träden tar också fler år innan de ger full skörd, men kan stå i odlingen betydligt längre. Extensiv odling passar om äpplen främst ska användas till produktion av exempelvis cider och klass 1 frukten säljs lokalt.

Du kan ansluta dig till en producentförening eller sälja frukten själv.

Många mindre odlare säljer direkt till konsument eller till butik för att få bättre lönsamhet. Direktförsäljning och förädling tar mycket tid men ger också större intäkter.

Andra förädlar frukten och gör must av den frukt som inte kan säljas som konsumtionsfrukt. Även ett mindre företag kan bli en intressant leverantör av must och andra specialprodukter till restauranger och mindre butiker. Om produkterna säljs på gården är det viktigt att gårdsbutiken har ett bra läge.

Ställ om till ekologisk odling

Det är inte lätt att ställa om äldre träd till ekologisk odling. Många äldre sorter är inte lämpliga att odla ekologiskt. Under omställningsperioden på tre år får du lägre skörd utan att kunna sälja skörden som ekologisk.

Det är bäst att plantera nya träd på redan omställd mark. Då kan marken förberedas med en gröngödslingsgröda och lämplig jordbearbetning och du kan välja ett odlingssystem med robusta sorter som är lämpliga för ekologisk odling.

Som ekologisk odlare måste du arbeta mer förebyggande med skadedjur och sjukdomar och har inte så många direkta åtgärder att ta till när du får ett angrepp.

Även gödslingen kan vara dyrare i ekologisk odling. Du kan använda samma maskiner som till konventionell odling men du behöver normalt skaffa ett bra redskap för mekanisk ogräsbekämpning. Du behöver komplettera med handhackning runt trädstammarna även om du har bra mekaniska redskap.

Både ekologiskt och konventionellt?

Normalt ska hela företaget ställas om till ekologisk produktion. Men om du delar företaget i tydligt åtskilda produktionsenheter kan du få odla både ekologiskt och konventionellt.

Om du odlar samma fruktslag ekologiskt och konventionellt måste du använda olika sorter och de ska vara lätta att skilja åt. Under en övergångsperiod på 5 år kan du dock få odla samma sorter. Kontakta ditt kontrollorgan för mer information om parallellproduktion.

Sorter och grundstammar

Äpple och päron är enklast att odla ekologiskt. Det är större utmaningar att odla plommon och körsbär.

Det är viktigt att välja grundstammar och sorter som är härdiga i din klimatzon och som

passar för ändamålet. Plantera friska fruktträd och välj sorter som är motståndskraftiga mot sjukdomar.

Om du ansluter dig till en producentförening väljer du sorter i samråd med föreningen. Om du ska sälja frukten själv behöver du ofta flera fruktslag samt både tidiga och sena sorter.

När du planterar nya träd är grundregeln att träden ska vara ekologiska. Om det inte finns ekologiskt material att få tag på så kan du behöva söka dispens för att få använda konventionellt. I databasen [organicXseeds, se.organicxseeds.com](http://organicXseeds.se), finns uppgifter om tillgängliga ekologiska sorter samt krav för grödan.

För att få en bra skörd behöver du normalt ha både pollineringssträd och sätta ut bin och humlor i odlingen. Det är lämpligt att ha pollensorter i lääckarna för att få bra pollinering av fruktsorterna.

Förebygg skadegörare

Med förebyggande metoder kan du minska angreppen av olika skadegörare. Du kan motverka skorv och andra svampsjukdomar genom att beskära träden så att ljus och luft kommer in i trädkronorna. Tänk då på att rengöra beskärningsredskapen regelbundet för att minimera risken att sprida sjukdomar. Kräftangripna träd tas bort från odlingen för att minska spridningen.

Viktiga skadeinsekter att följa för äpple är äpplevecklare, rönnbärsmal, äpplestekel och bladlöss. Du kan gynna nyttodjur med blommande örter och buskar i odlingen. Fågelholkar gynnar fåglar som äter skadeinsekter.

När förebyggande metoder inte räcker till får du använda vissa växtskyddsmedel. Du kan till exempel använda biologiska medel med mikroorganismer och nyttodjur. Kontrollera vilka växtskyddsmedel som är tillåtna i ekologisk produktion på plattformen www.insatslista.se och med ditt kontrollorgan.

Du kan använda doftämnen (feromoner) för att förvirra äpplevecklaren så att parningen förhindras.

Skydda mot vilt

Du behöver ett ordentligt viltstaket runt odlingen som skydd mot hare, rådjur och älg. Du behöver också skydda odlingen mot sork.

Balanserad gödsling

Att hushålla med växtnäring och öka jordens bördighet är viktiga principer i ekologisk odling. I första hand tillför du växtnäring med stallgödsel och annat organiskt material från ekologisk produktion.

Det är viktigt att ta jordanalyser och växtanalyser som ett beslutsunderlag för gödsling.

Före planteringen kan du odla en gröngödslingsgröda och tillföra stallgödsel och kompost till jorden. Gödslingen ska vara balanserad för att träden ska ge god skörd av hög kvalitet. För mycket kväve ökar risken för angrepp av äppleskorv, kräfte, bladlöss och andra skadegörare. Kalium är viktigt för fruktsättning, knoppkvalitet och övervintring.

Frukten måste hanteras mycket försiktigt vid skörd.

Tillåtna gödselmedel

Du kan tillföra stallgödsel från mjölkkor, häst, får eller frigående höns. Du kan även använda godkända organiska biprodukter som vinass och köttbenmjöl. Du får även tillföra mineral i dess naturliga former, till exempel kalimagnesia och kalkstensmjöl.

Avklippt gräs och klöver från gräsbanorna mellan trädraderna kan också spridas in i raderna några gånger på våren och försommaren för att tillföra träden näring.

Det kan bli brist på mikronärings ämnen, särskilt om jordens pH-värde är högt. Om behovet inte kan täckas med rimliga givor av andra gödselmedel får du tillföra mikronäringsämnen.

På plattformen www.insatslista.se hittar du jord, gödsel- och jordförbättringsmedel, växtskyddsmedel som är tillåtetbedömda och finns att köpa i svensk handel. Alla produkter har utvärderats utifrån EU-förordningen för ekologisk produktion, relevant svensk lagstiftning och utifrån KRAVs regler.

Markbehandling

Det vanligaste systemet för markbehandling är gräsbanor mellan raderna och bearbetad jord under träden.

Markbehandlingen är viktig för att reglera ogräs och växtnäringstillgång. Den påverkar

Med rätt odlingsteknik kan du få stabila skördar och god ekonomi.

också fruktkvaliteten och olika skadegörare. Marken ska vara fri från ogräs runt trädstammarna. Ogräset konkurrerar annars med träden om växtnäring och vatten. Hög vegetation under träden gynnar också sorken.

Marktäckning under träden med plast eller bark används inte mycket i praktiken eftersom det gynnar sorken.

Du kan få goda råd

Det finns möjligheter att få råd på vissa länsstyrelser, Hushållningssällskap och producentföreningar.

Mer information

- På jordbruksverket.se/ekoregler finns information om certifiering och regler för ekologisk produktion.
- På Jordbruksverkets webbutik hittar du ekonomiska kalkyler för frukt.
- Du kan prenumerera på Jordbruksverkets nyhetsbrev EKOTrädgård, jordbruksverket.se/for-dig-som/ar-eller-vill-bli-ekologisk-producent
- Nationella riktlinjer för ekologisk produktion, ekofakta.se
- Tillåtna insatsvaror i ekologisk produktion, insatslista.se
- KRAV:s regler, krav.se
- Databasen för ekologiskt utsäde, OrganicXseeds, jordbruksverket.se/e-tjanster-databaser-och-appar/e-tjanster-och-databaser-vaxter/organic-xseeds

Jordbruksverket
551 82 Jönköping
Tfn 036-15 50 00 (vx)
E-post: jordbruksverket@jordbruksverket.se
www.jordbruksverket.se

ISSN 1102-8025. JO21:18